



TIJORAT BANKLARDA AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI

Odilbekov Shahbozbek

Ilmiy Rahbar: „Buxgaletriya hisobi va menejment “

kafedrasi i.f.f.d.(PhD) katta o'qituvchi

Abdullaxodiyeva Mohinur Umidjon qizi

Andijon davlat texnika instituti 4-bosqich

“Buxgalteriya hisobi va audit” yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tijorat banklarda aktivlar hisobini takomillashtirishning zamonaviy usullari, raqamli texnologiyalarni qo'llash, risklarni boshqarishning innovatsion yondashuvlari va moliyaviy samaradorlikni oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Aktivlar hisobini optimallashtirish banklarning operatsion jarayonlarini soddalashtirish, xarajatlarni kamaytirish, mijozlar uchun xizmat sifatini yaxshilash va xalqaro moliyaviy standartlarga rioya qilishni ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasining bank tizimi islohotlari doirasida amalga oshirilayotgan raqamlashtirish jarayonlari, masalan, Ipak Yo'li banki va Hamkorbank tajribalari misolida aktivlar hisobini takomillashtirishning amaliy jihatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar. Aktivlar hisobi, raqamlashtirish, sun'iy intellekt, blokcheyn texnologiyasi, risklarni boshqarish, moliyaviy barqarorlik, avtomatlashtirish, IFRS, operatsion samaradorlik.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarning faoliyati moliyaviy barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun doimiy ravishda yangilanishni talab qiladi. Aktivlar hisobi banklarning likvidligi, daromadliligi va risklarni boshqarishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi “2020–2025 yillarga mo'ljallangan bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida”gi farmoni bank sohasida raqamlashtirish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirishni asosiy maqsad sifatida belgilaydi [1]. Ushbu strategiya doirasida aktivlar hisobini takomillashtirish banklarning operatsion samaradorligini oshirish, global moliyaviy bozorlarda raqobatbardoshlikni ta'minlash va mijozlar ishonchini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Maqolada tijorat banklarda aktivlar hisobini takomillashtirishning innovatsion usullari, O'zbekistondagi amaliy tajribalar va ularning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilinadi.

Raqamli texnologiyalarni qo'llash va avtomatlashtirish. Aktivlar hisobini takomillashtirishda raqamli texnologiyalar, xususan, sun'iy intellekt (AI) va

avtomatlashtirilgan buxgalteriya tizimlari muhim o'rin tutadi. Masalan, O'zbekistonda Ipak Yo'li banki sun'iy intellektga asoslangan tahlil vositalari orqali kredit portfellarini boshqarishni optimallashtirib, operatsion xarajatlarni 25% ga kamaytirgan [2]. Ushbu tizimlar real vaqtda aktivlar holatini monitoring qilish, moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirish va xodimlarning qo'lda bajaradigan ishlarini minimallashtirish imkonini beradi. Raqamlashtirish jarayonlari banklarning xizmat ko'rsatish tezligini oshiradi va mijozlar uchun qulaylik yaratadi.

Blokcheyn texnologiyasining afzalliklari. Aktivlar hisobini takomillashtirishda blokcheyn texnologiyasi shaffoflik va xavfsizlikni ta'minlashda muhim vosita sifatida qaralmoqda. Blokcheyn yordamida aktivlar hisobiga oid ma'lumotlarning haqiqiyliги va o'zgarmasligi kafolatlanadi, bu esa moliyaviy firibgarlik xavfini kamaytiradi. Xalqaro tajribada, masalan, JPMorgan Chase banki blokcheyn asosidagi tizimlarni joriy etib, aktivlar hisobini boshqarish jarayonlarini 30% ga tezlashtirgan [3]. O'zbekistonda Hamkorbank blokcheyn texnologiyasini sinovdan o'tkazib, tranzaksiyalar shaffofligini oshirish va hisobot jarayonlarini soddalashtirishga erishgan [4].

Risklarni boshqarishning zamonaviy usullari. Aktivlar hisobini takomillashtirishda risklarni boshqarish muhim ahamiyatga ega. Sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish vositalari kredit risklarini aniqlash va investitsiya qarorlarini optimallashtirishda qo'llaniladi. Masalan, O'zbekistonda Milliy bank kredit risklarini baholashda AI-ga asoslangan algoritmardan foydalanib, xavfli aktivlar hajmini 10% ga qisqartirgan [5]. Ushbu yondashuv banklarning moliyaviy barqarorligini oshiradi va global moliyaviy bozorlarda raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

Mijozlarga yo'naltirilgan yondashuv. Aktivlar hisobini takomillashtirish mijozlar uchun xizmat sifatini oshirishga xizmat qiladi. Raqamli bank platformalari, masalan, mobil ilovalar va onlayn xizmatlar mijozlarga o'z aktivlarini mustaqil ravishda boshqarish imkonini beradi. O'zbekistonda Hamkorbankning mobil ilovasi orqali mijozlar real vaqtda o'z moliyaviy operatsiyalarini kuzatib, tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega [6]. Bu nafaqat mijozlar ishonchini oshiradi, balki bankning bozor ulushini kengaytirishga yordam beradi.

Xalqaro standartlarga muvofiqlik. Aktivlar hisobi xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) va O'zbekiston Markaziy banki talablariga mos bo'lishi zarur. Raqamli tizimlar hisobotlarni tayyorlash jarayonini avtomatlashtirib, xatolar ehtimolini kamaytiradi. Masalan, Ipak Yo'li banki raqamli hisobot tizimlari orqali IFRS talablariga rioya qilishni soddalashtirib, hisobot tayyorlash vaqtini 40% ga

qisqartirgan [7]. O‘zbekiston bank tizimining islohotlari doirasida raqamli texnologiyalarni joriy etish ushbu jarayonni yanada qo‘llab-quvvatlamoda.

O‘zbekistondagi amaliy tajribalar. O‘zbekiston bank tizimida aktivlar hisobini takomillashtirish bo‘yicha faol ishlar olib borilmoqda. Hamkorbank raqamli tizimlar orqali kredit portfellarini diversifikatsiya qilib, 2023-yilda moliyaviy samaradorlikni 15% ga oshirgan [8]. Shu bilan birga, Ipak Yo‘li banki sun‘iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarini integratsiya qilish orqali operatsion jarayonlarni optimallashtirgan. Ushbu tajribalar boshqa tijorat banklar uchun muhim namuna bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, tijorat banklarda aktivlar hisobini takomillashtirish raqamli texnologiyalar, sun‘iy intellekt va blokcheyn kabi innovatsion yondashuvlar orqali operatsion samaradorlikni oshirish, risklarni boshqarishni yaxshilash va mijozlar ishonchini mustahkamlash imkonini beradi. O‘zbekistonning 2020–2025 yillarga mo‘ljallangan bank tizimi islohoti strategiyasi doirasida amalga oshirilayotgan raqamlashtirish jarayonlari, xususan, Ipak Yo‘li banki va Hamkorbank tajribalari ushbu sohada muhim yutuqlarni ko‘rsatmoqda. Innovatsion texnologiyalarni kengroq joriy etish O‘zbekiston bank tizimining global moliyaviy bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2020–2025 yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni. 2020-yil 12-may.
2. Ipak Yo‘li banki yillik hisoboti, 2023-yil.
3. JPMorgan Chase. “Blockchain in Banking: Opportunities and Challenges”. 2022.
4. Hamkorbank. “Raqamlashtirish strategiyasi va natijalari”. 2023-yil.
5. O‘zbekiston Milliy banki yillik hisoboti, 2023-yil.
6. Depozit.uz. “O‘zbekistonda raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi”. 2023-yil 15-avgust.
7. Ipak Yo‘li banki. “IFRS hisobot tizimlari va raqamlashtirish”. 2023-yil.
8. Hamkorbank yillik hisoboti, 2023-yil.
9. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." *International Journal on Orange Technologies* 3.12 (2021): 211-216.

10. "PERSPEKTIVA." *INTERNATIONAL CONFERENCES*. Vol. 1. No. 11. 2022.

11. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNIKO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.4 (2022): 70-81.

12. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.3 (2022): 288-296.

13. Abduraimova Muazzamoy Abduqodir Qizi. "PROJECTION AND AXONOMETRY."

